

ДІАГНОСТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИ ЗА ЇЇ ПОЧЕРКОМ

У статті наведено аналіз історії становлення психографології та запропоновані можливості застосування психографологічного дослідження почерку для з'ясування особливостей характеру особи при проведенні професійного психодіагностичного обстеження.

Ключові слова: графологія, психодіагностика, психографологія.

В статтє приводится анализ истории становления психографологии и предлагается возможное применение психографологического анализа почерка человека для определения особенностей его характера при проведении профессионального психодиагностического обследования.

Ключевые слова: графология, психодиагностика, психографология.

This article contains the analysis of history of becoming the psycho-graphology. Besides, the feasible application of human psycho-graphological script's analysis in order to identify one's character features under the professional psycho-diagnosis survey is offered there.

Key words: graphology, psycho-diagnosis, psycho-graphology.

Скільки існує людство, стільки ж існує й потреба людей у пізнанні самих себе й оточуючих. Серед широко розповсюджених даних про індивідуальну характеристику людини значне місце належить відомостям про певні властиві окремої особи, притаманні тільки їй ознаки. Серед них найбільш відомі такі як візерунки на пальцях, антигенна характеристика органів та тканин людини, голос, тощо. Крім цих біолого-фізіологічних констант чимале значення мають і ті ознаки, які з'являються в процесі життєдіяльності людини. І в першу чергу – почерк. Людина може щось про себе не знати, може навіть збрехати, але все про неї неупереджено відбивається в почерку.

Наука про почерк як різновид виразних рухів, котрі відображають психологічні якості і психічні стани його виконавця називається психографологією (графологією). За допомогою графології можна швидко зрозуміти себе знайти в собі приховані здібності та глибше пізнати їх, а також пізнати природу людей довкола нас та врахувати їхні неповторні й індивідуальні особливості. За допомогою особливостей почерку можна зрозуміти риси власного характеру, що допоможе краще пристосуватись до інших людей і зробить щасливішим власне життя, а також життя друзів і близьких. Завдяки графології можна не тільки визначити риси характеру, а й спрогнозувати подальшу поведінку людини.

Інтерес до окремих аспектів графології, як свідчать стародавні документи, виявляли

такі відомі особи, як Нерон та Конфуцій. В одному з листів імператора Нерона мовиться: "Я боюся цієї людини, бо її почерк свідчить про зрадливу вдачу"; а Конфуцій зазначав: "Бійтеся людини, почерк якої нагадує коливання очерету від вітру" [Цит. за 3, с.76]. Міркування про можливість пізнання людини за її почерком висловлювали в своїх творах Аристотель, Діонісій Галікарнаський, Светоній, Теофраст та інші видатні постаті античної доби [2, с.11]. Перша окрема праця, що цілковито була присвячена питанням графології, належала італійському лікареві Камілло Бальдо й була надрукована у середині XVII ст. ("Роздуми про способи пізнання вдачі та якостей того, хто писав, за його письмом") [4, с.37]. Французький церковний вчений абат Фландрен для позначення цієї нової науки використав грецькі слова "графо" (писати) і "логос" (поняття, думка, знання, вчення, наука) [17, с.12]. А вперше це поняття було вжите учнем Фладрена абатом Жаном Іполитом Мішоном у його книзі "Система графології" (1872), якого й вважають засновником графології, що створив свою школу, мав численних учнів та послідовників [21, с.13]. Вперше в історії графолог в особі Мішона виступив на судовому процесі з графологічним портретом підозрюваного [9, с.9].

У розвиток графології значний внесок зробили А. Бертільйон, Є. Буринський, А. Веринард, Д. Зуєв-Інсаров, С. Оттоленгі, М. Охшарумов, І. Моргенштерн, Ф. Тишков

[11, с.42]. На початку ХХ століття доктор Людвіг Клагес (Німеччина) здійснив копійку роботу по визначенню та обґрунтуванню принципів графології, способів її застосування та тлумачення ("Графологія", 1943). Сучасні дослідники почерку вважають д-ра Клагеса батьком сучасної графології, що розвивається на науковому підґрунті та набуває дедалі більшого поширення в багатьох країнах світу [10, с.18]. У нашій же державі графологія майже 80 років була не тільки не популярною, але навіть забороненою.

Графологія використовується як у науці, так і в практичному, буденному житті. Важко знайти таку сторону життя людини, де графологію не можна було б застосувати, бо вона являє собою важливий інструмент у руках багатьох фахівців. Її давно використовують:

— **лікарі** для визначення окремих видів захворювань на ранній стадії їхнього розвитку, особливо психічних, нервових, серцево-судинних, порушень опорно-рухового апарата;

— **психологи** як засіб діагностики психологічного та психічного станів і навіть із психотерапевтичною метою.

— **учителі шкіл** для своєчасного виявлення причин поганої успішності або поганої поведінки учнів, при вивченні питання про їх професійну орієнтацію;

— **тренери** під час для різноманітних тестувань в спорті;

— **викладачі ВНЗ** при з'ясуванні підготовленості й ступеня розвитку абітурієнтів, їхньої придатності до майбутньої професії;

— **молодята**, що беруть шлюб, котрі бажають довідатися про психологічну сумісність або про недоліки обранця, що можуть згодом стати причиною розлучення;

— **слідчі, юристи, співробітники силових структур**, від яких інші особи намагаються всіма способами приховати істину або правду;

— безцінною помічницею є графологія в роботі **кадрових служб** підприємств й установ, особливо в тих випадках, коли доводиться приймати кандидатів на роботу на конкурсній основі, а також для перевірки лояльності персоналу. У багатьох

розвинутих країнах установи мають у своєму штаті експертів-графологів, деякі фірм наймають графологів, за допомогою яких перевіряють кандидатів на роботу (в деяких оголошеннях про прийом на роботу зазначається вимога: "Представте зразок Вашого почерку"). Так, графологічне бюро Шейли Курц (Ізраїль), в складі якого працює 5 співробітників, піддає аналізу близько 300 рис характеру автора почерку [18, с.14]. А в США центри оцінки при доборі нових працівників спираються на графологічний аналіз анкет претендентів за 238 ознаками письма стосовно розташування тексту, спрямування та нахилу букв, їх величини та форми, ритму письма тощо. Усе більшого поширення набувають графологічні бюро, які спеціалізуються на аналізі професійних та особистих якостей кандидатів на різні посади за характеристиками їхнього почерку.

Не менш важлива галузь використання графології – це сфера **судової експертизи** документів: вияв причетності даної людини до тієї чи іншої справи, документа, вияв внутрішнього стану в момент написання, а, по можливості, визначення різних фізичних і психічних особливостей особи, яка писала. Одним із завдань почеркознавства постає: розуміння законів, які лежать між функціями органів, що відтворюють письмо, і результатом цих функцій – почерком.

У галузі **педагогіки** графологія може відіграти вирішальне діагностичне значення щодо визначення задатків і здібностей дитини. За допомогою аналізу почерку дитини можна дізнатися і про її ставлення до того чи того предмета.

Графологія використовується і в **історії**. Вивчення пам'яток старовини використовують при оцінці історичної особистості. Графологічний метод може дати більше інформації про особистість, ніж дають стародавні описи.

Аналіз літературних джерел та власна практика дозволив нам виділити загальні та окремі особливості почерку людини. А на основі цього віднайти взаємозв'язок між почерком людини та її характером. Адже письмо – це окремий випадок високо координованого рухового акту, який потребує великої точності та швидкості [1, с.73; 13, с.9]. Тому в основі процесу письма

лежать загальні закономірності фізіологічного руху. Необхідно відзначити, що рухова функція одна з найскладніших. Особливо це стосується процесу письма. Свого часу Є. Буринський сказав, що фізіологія відіграє велику роль у розвитку графології як науки [19, с.24].

Численні дослідження психологів, графологів, медиків та фізіологів показали, що захворювання, пов'язані з порушенням діяльності різних ділянок нервової, м'язової і кісткової систем, вікових змін організму, викликають своєрідні зміни почерку. Саме загальний характер змін почерку, пов'язаний з патологічними, віковими та іншими змінами чи станами організму в сукупності з іншими ознаками почерку, дає можливість зробити правильний висновок.

Написання літер, просторове розташування елементів та їх кількість, точки зміни напрямку рухів, наявність над – і підрядкових елементів виступають опорними пунктами, які дозволяють розрізнити літери. Очевидно, ці ознаки найбільш важливі при формуванні динамічного стереотипу письма, оскільки вони лежать в основі вироблення письмово-рухового навичку.

Динамічний стереотип, який формується в процесі тренувань, консервативний. Тому спроби змінити почерк чи виконати фальшивий рукопис, навіть після довготривалого тренування, в більшості випадків бувають невдалими [5, с.7].

Експерименти з вивчення рухової діяльності людини показали, що при виробленні рухового навичку в центральній нервовій системі виникає "прогнозування" тієї дії, яку повинна здійснити людина. При цьому велику роль відіграють аферентні імпульси, інформуючи її про процеси, які протікають в організмі; вони синтезуються, з'єднуються в нижніх ділянках центральної нервової системи і підходять до кори головного мозку у вигляді складних з'єднань. Здійснення цього складного, аферентного синтезу лягає, на думку Н. Бернштейна і П. Анохіна, в основу програми дій, тобто є основою для формування образу [6, с.32].

Багаторічний досвід вивчення емпіричних психографологічних закономірностей зафіксував той факт, що

почерк слугує відбитком індивідуально-особистісних та психофізіологічних якостей його виконавця, на що звертали увагу психологи (Б. Ананьєв, К. Гуревич, О. Леонтєв, Б. Ломов, О. Лурія, Н. Грищенко, Є. Романова, О. Потьомкіна), лінгвісти, фізіологи, криміналісти та лікарі [7, с.21]. На основі багаторічного вивчення різних видів графіки Є.С.Романова стверджує, що "при загальних характеристиках письма в конкретному тексті завжди зберігається людська індивідуальність з її своєрідністю, графічною специфічністю техніки письма – почерком, який, у свою чергу, відкриває для нас насамперед загальний вид письма, а потім і його характерні особливості, властиві даному індивіду (нахил, натиск, штрихи, величина та зв'язки букв, розділові знаки тощо)" [20, с.13].

В основу сучасного психографологічного аналізу покладається співставлення закономірностей відображення індивідуально-психологічних якостей людини в особливостях виконання нею письма. Ж.І. Мішон сформулював перший закон графологічної науки: "Кожний почерк, як і кожне мовлення, становить пряме істотне інтелектуальне та моральне виявлення людини. Знак супроводжує рух душі й змінюється, коли змінюється душа. Він є рухомим, так само як рухома наша вдача, наш характер, наші пристрасті, й він є нерухомим, як нерухомі наші здібності, наш дух, наші схильності" [4, с.54]. Засновник графології звертав увагу також на психографічні деталі почерку: "кутастий почерк означає енергію, твердість характеру, суворість; округлений почерк – покірливість, м'якість вдачі та легкодухість; почерк зі спрямованими вниз кінцевими штрихами свідчить про занепад духу, пригніченість, неспокій, тоді як почерк зі спрямованими вгору кінцевими штрихами свідчить про запал почуттів, упевненість тощо" [1, с.72; 12, с.18]. Послідовник Мішона Крепье-Жамен, акцентуючи увагу на закономірностях психології рухів, зробив висновок про те, що "кожний писемний рух, отже і кожний почерк, виконаний будь-якою мовою, у будь-якій країні, у будь-який час, має сім характерних рис, або графічних здібностей" [8, с.12], а саме: спрямованість,

розмір, форму, структуру, неперервність натиск та швидкість [3, с.19]. У межах зазначених графічних здібностей містяться графічні типи, кількість яких настільки велика, наскільки відрізняються один від одного писемні рухи. Кожний графічний тип поділяється в свою чергу на різні види, що впливають з попередніх. Таким чином, закладалися підвалини для виокремлення критеріїв оцінки характеру людини за особливостями її почерку, які використовуються й в сучасному психографологічному аналізі [7, с.41]. Наприклад, за спрямуванням рядки почерку поділяються на рівні і нерівні, висхідні і такі, що сходять вниз, випуклі або угнуті, звивисті, нахилені або випрямлені. За розміром почерку розрізняються як крупні, дрібні, низькі, ущільнені, підняті, підвищені, розтягнуті, стиснуті, що мають проміжки тощо. За неперервністю виокремлюються взаємопов'язані, розірвані, згруповані, розширені, гладіолусоподібні, ниткоподібні, нюансовані, монотонні почерки. Така сама деталізація різновидів почерку застосовувалася й щодо його форми (спонтанні, штучні, прості, спрощені, гармонійні), структури (чіткість, впорядкованість, ретельність, завершеність), натиску (з легким чи великим натиском, веретеноподібні, палььоподібні, насичені, безколірні), швидкості (вповільнені і швидкі, ритмічні, злагоджені, стримані). За домінування певних графічних ознак робилися висновки щодо проявів гонористості, дріб'язковості, чіткості мислення, енергійності, вольових якостей особистості тощо.

На формування почерку конкретної особи, як показали наукові дослідження [5, с.12; 6, с.7; 8, с.8; 9, с.14; 12, с.21;], впливає винятково складний комплекс залежностей від зовнішніх умов навчання письму, від психічних та фізіологічних особливостей суб'єкта цього навчання.

Фізіологічні властивості почерку в кожної людини індивідуальні [14, с.94]. Від нервової системи, особливо її рухомості і врівноваженості, залежить формування рухового навичку, що передбачає поведінку, особливість почерку і відображає внутрішній стан людини. Отже, почерк – носій інформації, який дозволяє виявити

психофізіологічні особливості людини, яка писала.

Таким чином, дослідження почерку – важливий засіб проникнення в психіку людини, розуміння її вчинків, психічних станів і психологічних якостей. Отже, почерк може надати найрізноманітнішу і, що найважливіше, об'єктивну інформацію про особу. І користь такого підходу до графології важко переоцінити.

Все викладене, безумовно, свідчить що детальне та скрупульозне вивчення почерку як такого та його змін протягом життя має велике значення для юристів, криміналістів, судових медиків, співробітників правоохоронних органів тощо. Такі дослідження зараз набувають поширення. Саме завдяки їм можна встановити конкретну особу за її почерком майже так само, як це вдається за допомогою відбитків пальців, слідів різних тканин організму (кров, слина, піт, волосся і т.і.), бо почерк – візитка кожної людини.

Окрім того, вивчення почерку особи дає змогу діагностувати певні риси характеру автора рукопису. Психографологія допомагає з'ясувати здатність особи співпрацювати у колективі, або ж її можливості були лідером. А також дозволяє зробити відбір за енергійністю претендента, його креативними здібностями, незалежністю від оточення тощо [15, с.7].

Психографологія вже давно застосовується у США, Франції, Німеччині, однак у більшості азіатських та європейських країн до неї ставляться дещо зневажливо, як до гадання на кавовій гушці, або передбаченням за пальмовим листям. В Ізраїлі ж психографологія є узаконеним і необхідним способом перевірки потенційних державних службовців [13, с.9; 20, с.42].

Майбутні розвідники, співробітники корпорацій і робочі конвеєрних ліній – усі вони зобов'язані пройти психографологічне дослідження почерку в процесі психодіагностики при прийомі на роботу. Влада і представники приватного сектору довіряють психографології, розраховуючи, що отримані у процесі такого психодіагностичного дослідження дані дозволять скласти найбільш повний психологічний портрет того чи іншого

Питання психології

претендента на посаду, починаючи з його особистісної відвертості та чесності та завершуючи його амбітними спрямуваннями, чеснотами, шкідливими звичками та непомітними фізичними вадами.

Література

1. Берлов В. Исследование почерка, как метод психодиагностики личности // Вестник Казанского института организации труда – 1924. – № 5. С. 72-79
2. Гуревич Л. Характер и почерк Размышления о графологии // Знание-Сила – 1975. – №2. С. 11-14
3. Графология, или учение об индивидуальности письма / Сост Ахшарумов Н. и Тишков Ф. – Рига, 1894.
4. Графология Определение характера по почерку Курс в семи уроках / Сост Варинард А. Пер. с франц – Одесса, 1889.
5. Зуев-Инсаров Д.М. Почерк и личность: способ определения характера по почерку. – К.: Перлин продакшн, ЛТД. 1992. – 96 с.
6. Кошманов М. Признаки почерка. – Саратов: СВШ МВД РФ, 1997.
7. Лабо М. О чем говорит почерк? Практическая графология. Записки подполковника ФСБ. – С-Пб: Изд-во ДНК, 2007.
8. Лазаревский И. Как по почерку определить характер, пороки и болезни. – К., 1992.
9. Лісовий А., Лісовий К., Ваш почерк розповідає про Вас... – К.: Товариство "Знання" України, 1993. – 48 с.
10. Лісовий А., Лісовий К. Почерк, як об'єкт правових досліджень // Юридичний вісник України № 49 – К.: Юрінком 1997.
11. Лісовий А., Лісовий К. Таємниця графології // Юридичний вісник України № 48 – К.: Юрінком, 1997.
12. Лісовий К., Лісовий А., Ваш почерк – Ваша візитна картка – К.: Атіка, 2005.
13. Лісовий К., Лісовий А., Горбатюк Д., Кризина П., Свіридов В. Діагностика гострих ушкоджень нервів руки шляхом використання експрес-тестів // Збірник наукових праць співробітників КМАПО ім.П.Л. Шупика, вип. 9, кн. 1 К., 2000
14. Лісовий К., Лісовий А. Почерк, як ознака стану здоров'я // Наукові записки УАННП ч.2 – К., 1997 р
15. Лесовой К.А. Бабарина Н.А., Ермусевич В.В. Использование графологических методов исследования для проведения экспресс-диагностики психологических особенностей человека (учебное пособие) – К., 1996.
16. Моргенштерн Н. Психографология: наука об определении внутреннего мира человека по почерку. – Санкт-Петербург: Питер, 1994.
17. Піддубний Ф.І. Мистецтво читання і тайна почерку. – К., 1996.
18. Сара Д. Тайны почерка. Как по почерку определить черты Вашего характера– М.: Вече, АСТ, 1998.
19. Тараненко В. Почерк, портрет, характер. – Киев: Ника-Центр, 2003.
20. Фуа П. Графология в повседневной жизни Пер с франц – Париж, 1980.
21. Щеголев И. От маленькой буквы к великой судьбе. Тайны почерка. – С-Пб, Питер, 2006.